

Moderna
arhivistika

Časopis arhivske teorije in prakse
Journal of Archival Theory and Practice

ISSN 2591-0884

<https://doi.org/10.54356/MA>

Letnik 7 (2024), št. 2 / Year 7 (2024), No. 2

Prejeto / Received: 10. 10. 2023

1.01 izvirni znanstveni članek

1.01 Scientific article

<https://doi.org/10.54356/MA/2024/IBVJ8527>

RAZSTAVA KOT MEDIJ ZA PREDSTAVITEV ARHIVSKEGA GRADIVA

Špela VALADŽIJA

višja arhivistka, Pokrajinski arhiv Maribor, Slovenija

spela.valadzija@pokarh-mb.si

Izvleček:

Prispevek obravnava razstave arhivskega gradiva kot eno izmed dejavnosti arhivov, ki jih predpisuje zakonodaja. Predstavitev arhivskega gradiva na razstavah in drugih dogodkih prispeva k posredovanju kulturnih vrednot, pridobivanju novega znanja in ohranjanju kolektivnega spomina, s čimer se povečujeta prepoznavnost arhivov in njihova vloga v družbi. Avtorica na podlagi različnih primerov razstav s področja kulturnoprireditvene dejavnosti izpostavlja nove načine uporabe in predstavitve arhivskega gradiva, s poudarkom na inovativnih rešitvah, ki omogočajo obiskovalcem poglobljeno doživljanje predstavljenih vsebin. Razstave, ki vključujejo arhivsko gradivo v izvorni ali reproducirani obliki, omogočajo obiskovalcem vpogled v preteklost, kar pripomore k ohranjanju kulturne dediščine in poglobljanju razumevanja zgodovine ter družbenih procesov. Arhivsko gradivo lahko služi tudi kot navdih pri snovanju raznolikih kulturno-umetniških dogodkov ali postane izhodišče za ustvarjanje novih umetniških del. Prispevek prav tako poudarja pomembnost varovanja arhivskega gradiva med razstavami in opozarja na upoštevanje smernic za preprečevanje njegovih poškodb. Tovrstne razstave so ključne za ozaveščanje javnosti o pomembnosti arhivov, kar posledično pripomore k boljši ohranitvi in dostopnosti arhivskega gradiva za prihodnje generacije.

Ključne besede:

razstave arhivskega gradiva, arhivsko gradivo s področja kulture, kulturna dediščina, revitalizacija, trajnostni razvoj

Abstract:

Exhibition as a Medium for Presenting Archival Records

The paper discusses exhibitions of archival records as one of the activities of archives prescribed by legislation. The presentation of archival records at exhibitions and other events contributes to the transmission of cultural values, the acquisition of new knowledge and the preservation of collective memory. This increases the visibility of archives and their role in society. Based on various examples of exhibitions in the field of cultural events activities, the author highlights new ways of using and presenting archival records, with an emphasis on innovative solutions which allow visitors to have an immersive experience of the presented content. The exhibitions, which include archival records in their original or reproduced form, provide visitors with an insight into the past, which helps to preserve cultural heritage and deepen the understanding of history and social processes. Archival records can serve as an inspiration for the creation of various cultural and artistic events or become a starting point for the creation of new works of art. The paper also emphasizes the importance of safeguarding archival records during exhibitions and highlights the need to follow guidelines to prevent damage. Such exhibitions are crucial for raising public awareness about the significance of archives, which in turn contributes to the better preservation and accessibility of archival records for future generations.

Key words:

exhibitions of archival records, archival records in the field of culture, cultural heritage, revitalization, sustainable development

1 Uvod

Neprecenljivi zapisi preteklosti, ki jih hranimo na različnih nosilcih, so vir nešteti zgodbe, ki čakajo, da jih razkrijemo. Razstave so ena izmed oblik objav arhivskega gradiva, ki je kot pričevalec in vez s preteklostjo že kot tako zanimivo za uporabnike. S premišljenim načinom predstavitev postane krog obiskovalcev širši in se povečuje zanimanje za tovrstne razstave kot tudi za samo arhivsko gradivo in nadaljnje raziskave. Z razstavo, ki ostane obiskovalcu v spominu, zaradi predstavljenega gradiva, novega vedenja, podoživete ali na novo doživete izkušnje, njeni ustvarjalci dosežejo namen.

Gordon v delu *Archival Exhibitions: Purposes and Principles* trdi: »... če gradivo ni uporabljeno, čas in sredstva, vloženi v njegovo pridobivanje in obdelavo, niso upravičeni«. Pojasnjuje, da arhivske razstave, tako kot razstave v muzejih in knjižnicah, služijo temu, da spodbudijo zanimanje, informirajo, zabavajo in izobražujejo obiskovalce. Razstave spodbujajo uporabo arhivskega gradiva in popularizirajo njihove fonde in zbirke. Poleg tega izobražujejo ljudi o dejavnosti arhivov, spodbujajo donacije, povečujejo pridobivanje gradiva in podpirajo raziskovanje. Predstavljajo tako izobraževalno kot promocijsko orodje za arhivsko institucijo in njeno gradivo. Arhivske ustanove s premišljenim načrtovanjem razstav, ki je ena izmed oblik komunikacije, postanejo središča splošnega izobraževanja. Imajo pomembno vlogo pri ozaveščanju javnosti o pomembnosti arhivskih ustanov in spodbujajo spoštovanje do arhivov (Gordon, 1994, 19–24). Že leta 1949 je pododbor Britanskega združenja za arhive (British Records Association) v poročilu izpostavil, da so razstave najboljši način za spodbujanje lokalnega interesa za ohranjanja dokumentov, in priznal njihovo izobraževalno vrednost (Aubitz & Stern, 1990, 3). Lester v delu z naslovom *Exhibiting The Archive Space, Encounter, and Experience*, v katerem se prepletata tako muzeologija kot arhivistika, arhivskim razstavam pripisuje pomembnejšo vlogo od tradicionalne, ki jo povezujemo z ozaveščanjem javnosti oziroma promocijo, in jo ima za mehanizem za družbene spremembe oziroma preoblikovanje poslanstva arhivov v družbi. Na primerih raznovrstnih razstav prikaže, kako lahko le-te pripomorejo k institucionalnim spremembam in k ustvarjanju novih načinov doživljanja arhivov, kaj pomeni izkušnja arhiva in kako razstave oblikujejo to izkušnjo. Ena izmed ključnih idej, ki jo Lester razvija, je, da arhivi ne obstajajo le kot fizični prostori za hranjenje dokumentov, temveč kot prostor s poudarkom na interakciji uporabnikov z arhivskim gradivom, ki je predmet osebnega oziroma kolektivnega spomina, kar vpliva na njihov čustveni, senzorični, intelektualni odziv in medsebojno komunikacijo z obiskovalci in ustvarjalci. Po njegovem mnenju imajo arhivi možnost ozaveščati o zgodovinskih krivicah in tako prispevajo k razpravam o sodobnih družbenih vprašanjih. Na tak način postane razstava prostor za srečanje z različnimi razumevanji in izkušnjami prisotnih. Spodbuja tudi vključenost javnosti v razstave, na katerih je predstavljeno arhivsko gradivo, in nove načine interakcije z zapisi, kar vpliva na izkušnje in doživljanje obiskovalcev. Izpostavlja tudi način predstavljanja gradiva z drugega gledišča – obiskovalci sami v razstavo vključijo gradivo iz osebne zgodovine, ki je povezano z njihovo identiteto oziroma priča o njihovi izkušnji (Lester, 2022, str. 47–49, 79, 90–94, 129–133). Biesiadecki tudi izpostavlja pomembnost vključevanja arhivskega gradiva v umetniške razstave in njegov pomen za analizo umetniških del, saj tovrstno gradivo omogoča globlje in celostno razumevanje umetniških del ter oblikovanje zgodovinskega konteksta, v katerem so nastala (Biesiadecki, 2020, str. 6–9).

Z razvojem tehnologije se vsak dan odpirajo nove možnosti in zanimive rešitve, ki omogočajo prikaz obstoječega gradiva oziroma ohranjenih informacij z drugačne perspektive. Takšno gradivo lahko postane navdih za novo umetniško ustvarjanje in s tem prispeva k nastanku novega arhivskega gradiva. Navidezna okolja prinašajo svežino, popestrijo razstave, spodbudijo radovednost obiskovalcev in jim omogočajo, da si sami ustvarijo zbirko reprodukcij, predstavljenih na razstavi. Povezave z informacijami, dostopnimi na spletu, vsebino obogatijo, dopolnijo in obiskovalcem nudijo poglobljeno ter interaktivno izkušnjo, ki presega fizične omejitve razstavnega prostora. Kljub množici virtualnih vsebin v zadnjih letih je avtorica prišla do spoznanja, da na razstavah obiskovalci še vedno potrebujejo fizični stik z gradivom, čeprav narašča priljubljenost razstav brez originalov, ki obljublajo poglobljeno izkušnjo. Navsezadnje so tovrstni dogodki tudi priložnost za predstavitev izvirnega arhivskega gradiva v vsej njegovi veličini.

2 Zakonodaja

Dolžnost arhivov in sorodnih institucij je, da javnosti omogočijo dostop do kulturne dediščine, bodisi v izvirni obliki ali kot reprodukcije. Že sam Kodeks arhivske poklicne etike opredeljuje odnos do uporabnikov in informacij, po katerem morajo arhivi uporabnikom zagotoviti čim večjo dostopnost arhivskega gradiva (Kopač, 2003). Izmed dejavnosti, ki jih arhivom nalaga zakonodaja, je tudi posredovanje kulturnih vrednot v zvezi z arhivskim gradivom in opravljanje raziskovalnih nalog na področju arhivistike, zgodovine ter drugih ved, povezanih z arhivskim gradivom, in izdajanje publikacij (Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA), 2006, 2014). Okvirna konvencija Sveta Evrope o vrednosti kulturne dediščine priznava, da ima vsaka oseba pravico do kulturne dediščine in uživanja v njej ter da prispeva k njeni obogatitvi. Cilji konvencije so med drugim usklajeno sodelovanje med vsemi javnimi, institucionalnimi in zasebnimi dejavniki ter povečevanje vrednosti kulturne dediščine z identificiranjem, proučevanjem, interpretiranjem, varstvom, ohranjanjem in predstavljanjem javnosti, izboljšanje dostopa do nje, vključevanje v vse ravni izobraževanja in ne nazadnje njena uporaba kot dejavnik trajnostnega razvoja. Pri teh procesih pa je potrebno spoštovati in ne omejevat oziroma krati človekovih pravic in temeljnih svoboščin, ki jih zagotavljata tako Splošna deklaracija o človekovih pravicah kot Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Konvencija zavezuje tudi pogodbenice k razmisleku o etiki in metodah predstavljanja kulturne dediščine ter spoštovanje različnosti razlag in opozarja, da ustvarjanje digitalnih vsebin, povezanih z dediščino, ne sme ogrozati ohranjanja obstoječe dediščine (Zakon o ratifikaciji Okvirne konvencije Sveta Evrope o vrednosti kulturne dediščine za družbo (MOKVKDD), 2008). Tudi v Resoluciji o nacionalnem programu za kulturo 2022–2029 je zapisano: *»Uresničevanje javnega interesa na področju kulture temelji na načelih kakovosti in izvirnosti, raznolikosti kulturnega izraza in vključenosti enotnega slovenskega kulturnega prostora, dostopnosti kulturnih vsebin vsem zainteresiranim deležnikom, razvoja novih občinstev, varovanja in predstavitve kulturne dediščine, povezovanja kulture z drugimi področji družbenega življenja, na tehnološkem napredku ter skrbi za slovenski jezik. V javnem interesu je torej kakovostna, raznolika, dostopna, vključujoča in povezovalna kultura, ki prispeva k ohranjanju in krepitvi slovenske narodne identitete, demokratičnosti družbe in njenemu razvoju.«* (Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2022–2029 (RENP22–29)).

3 Snovanje razstave

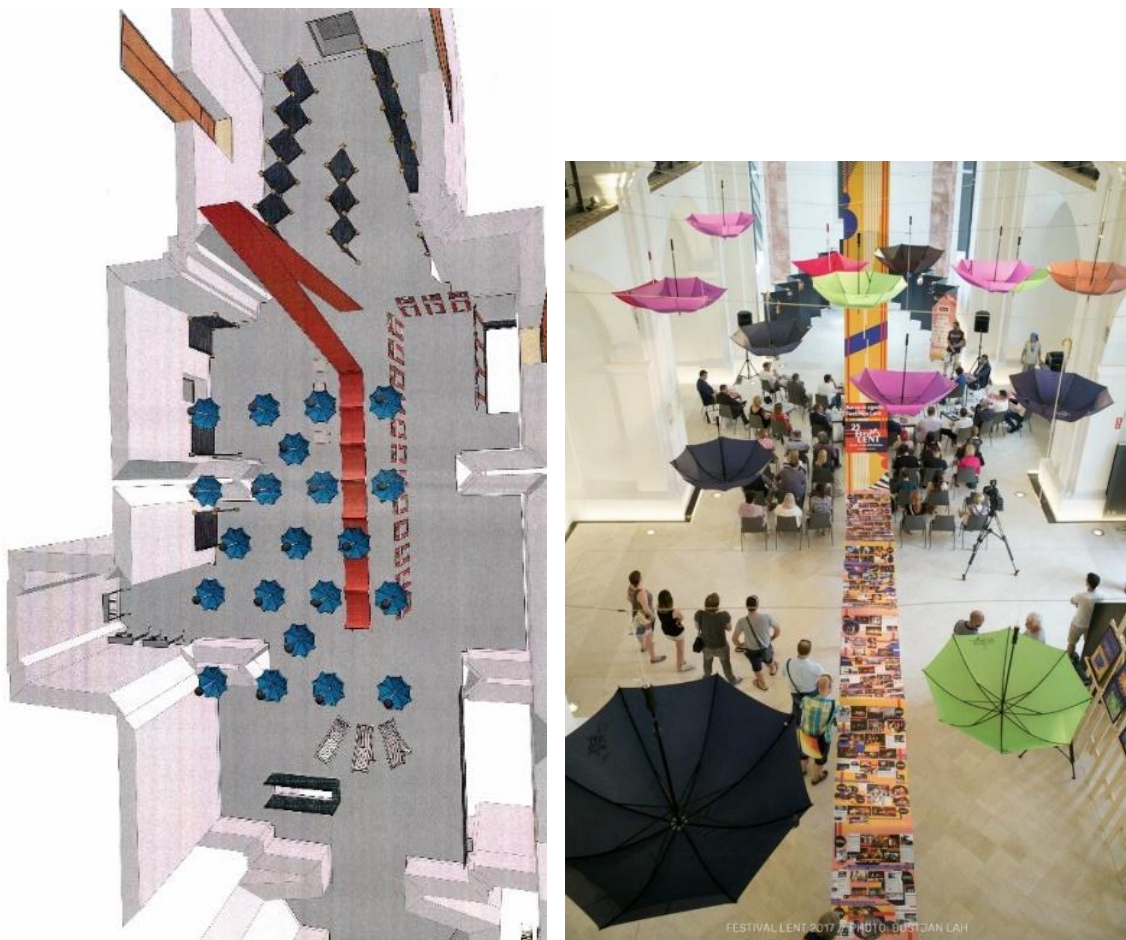
Avtorji razstav imajo obilo možnosti za izbiro tem, na podlagi katerih lahko predstavijo gradivo. Razstave so najpogostejše organizirane ob pomembnih obletnicah zgodovinskih dogodkov, v povezavi z življenjem in delom posameznikov ali pa se osredotočajo na aktualne teme, zanimivosti, določena zgodovinska obdobja ali na nedavno odkrito oziroma ponovno odkrito arhivsko in drugo gradivo. Posebej arhivi s svojimi obsežnimi zbirkami omogočajo neomejene možnosti za pripovedovanje zgodb in vključevanje dokumentov v različne razstavne kontekste. Arhivsko gradivo je mogoče predstaviti na samostojnih arhivskih razstavah ali v sodelovanju z institucijami iz sorodnih ali drugih področij. Načrtovanje razstav z arhivskim gradivom zahteva temeljito poznavanje arhivskega gradiva, izkušnje s tehnikami predstavitve in pripovedovanja zgodb (ang. *storytelling*). To omogoča, da se kulturna dediščina predstavi na poučen, privlačen način in spoštljivo do njene zgodovinske in kulturne vrednosti.

Z izborom arhivskega gradiva, ki je primerno za tovrstno predstavitev, se prične priprava scenarija razstave, ki je ključen element pri načrtovanju in izvedbi tako obsežnega projekta. Scenarij določa strukturo vsebine ter zaporedje in medsebojno povezavo dokumentov in drugih virov, ki bodo razstavljeni in interpretirani. Pomembno je, da se pri načrtovanju razmisli o tem, kako vključiti elemente, ki pritegnejo pozornost, vzpostavijo dialog z obiskovalci in izboljšajo njihovo razstavno izkušnjo. Jasno opredeljeni cilji prispevajo k oblikovanju ustreznih vsebinskih in vizualnih pristopov ter tehničnih rešitev za postavitev razstave.

Scenarij služi tudi kot osnova za koordinacijo med vsemi udeleženci v projektu – od avtorja razstave in oblikovalcev razstavnih elementov, tiskovin, do tehničnega osebja ter ponudnikov različnih storitev. Poleg tega predstavlja osnovo za pripravo finančnega in časovnega načrta (časovnica), v katerih so zajeti stroški opreme (obstoječe, najete ali nove), dodatnih kadrovskih potreb (npr. varnostno osebje, informatorji, čistilni servis), stroški dodatnih storitev, med njimi so najpogostejši lektura, prevodi, fotografiranje arhivskega gradiva, nadomestila za uporabo gradiva drugih institucij, stroški pretvorbe v različne formate ter spremljevalnih publikacij in promocijskega materiala za različne medije in družbena omrežja. V finančnem načrtu in časovnici se upoštevajo tudi stroški za rezervacijo in najem prostora, pridobitev dovoljenj za postavitev razstavnih elementov na javnih površinah, prijava dogodkov in nadomestila za uporabo avtorskih del. Tudi organizacija otvoritve in drugih dogodkov v povezavi z razstavo ter honorarji za nastopajoče predstavljajo del finančnega načrta in časovnice. S takšno strukturo se zagotovi, da se razstava izvede strokovno in učinkovito, obenem pa se obiskovalcem omogoči poglobljeno in navdušujoče doživetje kulturne dediščine.

Po potrditvi idejne zasnove in stroškovnika je, podobno kot pri načrtovanju stavbe, nujna izdelava skice ali načrta razstave. Ta vizualizacija prostora omogoča, da si lahko predstavljamo razporeditev razstavnih elementov, zagotovimo dovolj prostora za razstavljene vsebine in prostor optimalno izkoristimo. Razstava v prostoru mora biti načrtovana tako, da je estetsko privlačna, funkcionalna, da je vhod smiselno povezan s smerjo razstave in izhodom, ob upoštevanju poti evakuacije in drugih značilnosti prostora. Pot, ki jo prehodijo obiskovalci, vpliva na način dožemanja razstavljenega gradiva. Tudi samo razstavišče s svojo arhitekturo, zgodovino in lokacijo vpliva na interpretacijo vsebin in ni le okvir vsebine, ampak pripomore k dožemanju razstave. Razstava, umeščena v objekte nepremične kulturne dediščine, pripomore k revitalizaciji le-te, na drugi strani pa preiščena izbira lokacije, ki je povezana s temo razstave ali ima sama po sebi poseben pomen, pripomore k bolj doživetemu dožemanju informacij in povečuje vrednost predstavljenega gradiva. Pomembno je, da razstavišče izberemo preiščeno in da pri predstavitvi upoštevamo njegove značilnosti ter uporabimo obstoječe danosti, ki jih ponuja (npr. niše, okenske police, pogled skozi okno v prostor

ali iz njega ...). Tudi svetloba, tako naravna kot umetna, igrata ključno vlogo, saj lahko ustrezna osvetlitev poudari določene vidike del in ustvarja vzdušje oziroma atmosfero, ki sovпада z vsebino razstave. Tako kot svetloba je pomembna tudi akustika prostora, še zlasti v primeru predvajanja posnetkov oziroma ko predstavljeno gradivo zahteva umirjeno okolje. Paziti je potrebno, da se raznolike zvočne vsebine ne prekrivajo oziroma da razstave ne moti zvok iz drugih prostorov ali hrup iz okolice. Ustrezno načrtovana akustika omogoča, da zvok dopolnjuje vizualno predstavitev in ustvarja harmonično izkušnjo. Načrt razstave je ključnega pomena, tudi pri pridobivanju dovoljenj in finančnih sredstev, saj služi kot dokumentacija pri prijavah na razpise za financiranje ali pridobivanje sponzorskih sredstev.

Slika 1 in 2: Skica in fotografija razstave Barve in zgodbe Festivala Lent, 2017, foto: Boštjan Lah, Narodni dom Maribor

Za učinkovito koordinacijo med deležniki in preprečevanje težav ter ad hoc rešitev je ključnega pomena natančno načrtovanje izvedbe razstave. Avtor zagotovi, da sodelujočim preda celovito in zaključeno vsebino v obdelavo oziroma pregled, ki je po zaključku določene faze več ne spreminja. S tem se izogne dodatni obremenitvi sodelujočih oziroma dvojnemu delu pri lekturi, prevodih in oblikovanju. Časovnica ne le da služi kot opomnik za izvedbo vseh potrebnih korakov, temveč tudi zagotavlja, da ima vsak sodelujoči in ponudnik storitve dovolj časa za kakovostno opravljeno storitev, kar bistveno prispeva k uspešnosti in kvaliteti predstavitve.

4 Uporaba izvirnega arhivskega gradiva ali reprodukcij na razstavi?

Izvirno arhivsko gradivo ponuja neposredno vpogled v preteklost in omogoča obiskovalcem avtentično izkušnjo. Občutek, ki ga doživi obiskovalec ob »stiku« z izvirnikom, je neprecenljiv, saj mu omogoči vez s časom, v katerem je gradivo nastalo. Služi kot navdih za raziskovalce, umetnike in ustvarjalce. Obiskovalci razstav lahko ob izvirnem arhivskem gradivu dobijo nove ideje in perspektive, ki jih nato lahko uporabijo v svojem delu ali raziskovanju. To pomaga tudi pri spodbujanju kulturnega turizma, zato lahko tudi razstave arhivskega gradiva pripomorejo k razvoju lokalnih skupnosti.

Pri snovanju razstav, na katerih je predstavljeno arhivsko gradivo, je potrebno posebno pozornost nameniti varstvu originalov, saj so v takšnih okoliščinah bolj občutljivi za poškodbe in odtujitve kot v arhivskem skladišču. Gradivo je izpostavljeno različnim dejavnikom, osebam in razstavnim pogojem, ki so manj optimalni kot tisti v skladišču. Poleg tega večkratno premikanje in rokovanje povečuje tveganje za poškodbe ali izgubo gradiva. Da bi te nevarnosti preprečili ali vsaj zmanjšali, je ključno upoštevati *Smernice za razstavljanje arhivskega gradiva*, ki predvidevajo niz ukrepov in previdnostnih postopkov za zmanjšanje tveganja ter preprečevanje poškodb, vse do vrnitve originalov v skladišče (Guidelines on Exhibiting Archival Materials, 2006). Poškodovano gradivo je pogosto tudi dokaz, da je bilo razstavljeno na neprimeren način, kar dodatno poudarja pomen pravilne izvedbe razstav.

Z uporabo reprodukcij zaščitimo original in ne ogrožamo izvirnega arhivskega gradiva, ki je ključno za ohranjanje kulturne identitete skupnosti ali države in predstavlja temelj kulturnega bogastva. Vseeno pa je potrebna previdnost pri izdelavi reprodukciji oziroma pretvorbe v druge format, četudi se izvede z obstoječo opremo in kadri znotraj institucije oziroma jo izvede zaupanja vreden ponudnik storitve. Poskrbeti moramo za materialno varstvo originalov, saj je ob prenosu več možnosti, da se poškoduje, izgubi ali vrne na napačno mesto. S pomočjo dostopnih programov za grafično oblikovanje lahko na reprodukciji še dodatno poudarimo detajle, izpostavimo informacije, ustvarimo povezave med fizičnim in virtualnim okoljem ter na tak način zapise umestimo v širši kontekst. Takšne predstavitve kulturne dediščine omogočajo, da si razstavo ogleda več obiskovalcev, saj lahko istočasno gostuje v različnih krajih, na prostem in tudi hkrati na svetovnem spletu. Reprodukije omogočajo, da so informacije na raznovrstnih zapisih dostopne na spletu ne glede na čas, prostor, dimenzijo in stanje, kar je v skladu smernicami trajnostne uporabe kulturne dediščine. Tako tudi Filipič meni, da »*nove tehnologije in platforme omogočajo tudi nove načine interakcije z arhivskim gradivom, kot so virtualne razstave, spletne raziskovalne platforme in vzpostavitev interaktivne baze podatkov. To lahko privede do novega razumevanja in interpretacije arhivskega gradiva ter posledično k novim načinom uporabe. Poleg tega lahko objava arhivskega gradiva na spletu privede do sodelovanja z drugimi ustanovami, raziskovalci in skupinami, kar lahko pripomore k novim projektom, sodelovanju in skupnim raziskovalnim prizadevanjem*« (Filipič, 2023).

5 Primeri razstav ustvarjalcev s področja kulturnoprireditvene dejavnosti in nesnovne kulturne dediščine

Avtorica na podlagi razstav arhivskega gradiva s področja kulturnoprireditvene dejavnosti in nesnovne kulturne dediščine v obdobju med letoma 2009 in 2022 opaža, da so se v Mariboru izkazale za še posebej dobro obiskane razstave z vsebinami iz domačega okolja, ki zajemajo obdobje po drugi svetovni vojni in polpreteklo zgodovino. Takšne razstave obiskovalcem omogočajo, da ponovno podoživijo skoraj pozabljene oziroma doživete dogodke, ki bi brez ohranjenega zapisa hitro utonili v pozabo.

Še zlasti je pomembno na področju kulturno-umetniške dejavnosti, da tovrstne institucije in tudi društva, ki oskrbujejo lokalno skupnost s kulturno dejavnostjo, skrbijo za ustvarjanje arhivskega gradiva in ga ohranijo do predaje v pristojni arhiv. Tako koncerti kot ostale uprizoritve so edinstveni in neponovljivi ter že po izvedbi ostanejo spomin udeležencev na dogodkih. V takšne vsebine je običajno vložene poleg avtorskega dela tudi ogromno energije izvajalcev in različnih strokovnjakov, da se idejna zasnova izvede ter predstavi, kot si jo je zamislil avtor. Spomin na te občutke in na samo izvedeno delo je vredno ohraniti, čeprav predstavlja izziv. Mnogi ustvarjalci in institucije se z mislijo o ponovni uporabi in predstavitvi arhivskega gradiva srečajo ob obletnicah. Nemalokrat se zgodi, da ob snovanju vsebin iz lastne zgodovine ugotovijo, da se gradivo ni ohranilo, zaradi nesreč ali nedoslednosti, da ni dostopno, zaradi oblike zapisa, avtorskih in sorodnih pravic, ali da je bilo odtujeno in podobno. Navkljub izzivom, pred katere so postavljeni avtorji razstav, se s povezovanjem, sodelovanjem, uporabo virov in baz podatkov, dostopnih na spletu, da poustvariti delček dogodka ter ga predstaviti obiskovalcem na zanimiv in inovativen način. Marsikdaj pa se tudi v arhivskem gradivu drugih ustvarjalcev najdejo zapisi, ki se nanašajo na različne organizacije oziroma institucije in pričajo o njihovih dogodkih. Tako je bilo na razstavah Narodnega doma Maribor že tako pestro arhivsko gradivo Narodnega doma Maribor, Koncertne poslovalnice Maribor in Glasbene mladine Maribor dopolnjeno s posnetki RTV Slovenija in članki iz časnika Večer oziroma njegovega predhodnika Vestnik, ki sta redno poročala o kulturnem dogajanju v Mariboru (Valadžija, 2023, str. 105–115).

Pri načrtovanju razstave je poleg vsebine in interpretacije le-te v različnih oblikah prav tako pomembna umestitev v prostor. Tudi Lester trdi, da je prostor bistven za izkušnjo, ki jo doživi obiskovalec razstave (Lester, 2022, str. 47). Na eni strani razstava, umeščena v objekte nepremične kulturne dediščine, pripomore k njeni revitalizaciji, na drugi strani pa premišljena izbira lokacije, ki je povezana s temo razstave ali ima sama po sebi poseben pomen, pripomore k bolj doživetemu dožemanju informacij in povečuje vrednost predstavljenega gradiva. Kulturno-prireditveni center Narodni dom Maribor¹ je

¹ Kulturno-prireditveni center Narodni dom Maribor je bil ustanovljen leta 1992 in je nadgradil delovanje ustanove Kulturne dejavnosti Rotovž ter nadaljeval tradicijo najpomembnejših programov kulturnega življenja v mestu Maribor: Koncertne poslovalnice (1946), najstarejše na področju nekdanje Jugoslavije, Glasbene mladine Maribor (1965), prve tovrstne organizacije v Sloveniji, ter Festivala baročne glasbe (1969), ki se je leta 1993 preimenoval v Glasbeni september, leta 2008 pa v Festival Maribor. 8. februarja 1993 se je zavod preselil v stavbo Narodnega doma v Mariboru, ki je bila že od leta 1899 središče slovenskega kulturnega dogajanja. V prvem letu delovanja je zavod oživil Mariborsko filharmonijo, ki je prvič delovala med letoma 1950 in 1965, ter organiziral 1. Festival Lent, ki se je razvil iz tedaj že uveljavljenega Mednarodnega folklornega festivala Folkart (1989). Festival Lent velja za največji festival na prostem v Sloveniji in enega izmed največjih v Evropi. Narodni dom Maribor uresničuje svoje poslanstvo s prirejanjem gostovanj vrhunskih svetovnih simfoničnih in komornih orkestrrov ter solistov v okviru Orkestrskega in Komornega cikla, s kulturnim izobraževanjem otrok in mladine v okviru Mladinskega cikla, Kulturnega dnevnika, Art kampa in gledališkega abonmaja Kekec, z organizacijo glasbenih projektov v okviru cikla Jazz v Narodnem domu in koncertov za izven, z abonmajem Komedija v Narodnem domu in predstavami v lastni produkciji ter koprodukciji. Vodil je projekt za pridobitev naziva Maribor 2012, opravljal naloge začasnega sekretariata Evropske prestolnice kulture Maribor 2012 in leta 2013 postal skrbnik naziva. Z upravljanjem objektov mariborske kulturne dediščine (Narodni dom,

ob praznovanju 70. obletnice delovanja Koncertne poslovalnice v Mariboru leta 2016 postavil na ogled odmevni razstavi. Razstavo *Odtisi glasbe* je umestil v preddverje Dvorane Union (Maribor), ki je od leta 1911 prizorišče mnogih kulturnih dogodkov. Na njej so bili predstavljeni nepozabni trenutki iz kulturne zgodovine Maribora s pomočjo reprodukcij arhivskega gradiva – fotografij in različnih tiskovin (plakati, koncertni listi, tudi s podpisi izvajalcev, časopisne objave, kritike, vstopnice, karikature in podobno). Predvajan pa je bil tudi digitizirani zvočni posnetek koncerta v sklopu Festivala baročne glasbe, ki ga hrani Radio Maribor.² Redno koncertno dogajanje, ki se je odvijalo v času razstave, se je povežalo s preteklostjo in obiskovalci koncerta so postali obiskovalci razstave, ki so se ob pogledu v ogledalo, postavljeno na razstavi, prepoznali kot najzvestejši obiskovalci koncertov klasične glasbe. Druga razstava, *Maribor, prestolnica glasbe*, je bila postavljena na osvetljenih plakatnih panojih na Trgu Leon Štuklja, Maribor, kjer je bil predstavljen izbor nekaterih najodmevnejših koncertov oziroma nastopajočih v zgodovini Koncertne poslovalnice Maribor. Slednja je s postavitvijo v središču mesta zbudila zanimanje naključnih obiskovalcev, za razliko od prejšnje, ki je bila večinoma na voljo obiskovalcem kulturnih dogodkov. Zaradi dobrega odziva obiskovalcev sta bili v naslednjih letih v Dvorani Union, Maribor, postavljeni dve manjši razstavi reprodukcij tiskovin in fotografij, povezanih z nastopajočima izvajalcema, razstavljenih na notnih stojalih, ob koncertih Mateta Bekavca in Irene Grafenauer. Večja razstava, *50 let od prvega Festivala baročne glasbe in 25 let od prvega Glasbenega septembra*, pa je bila postavljena leta 2019 v času Festivala Maribor, ki je naslednik obeh kulturnih programov. Dokumentarna razstava je prikazovala 50-letno festivalsko zgodovino s pomočjo reprodukcij arhivskega gradiva in objav iz časnika Večer. V času pandemije je bila iz glasbene zgodovine mesta Maribor objavljena na družbenem omrežju razstava ob 55. obletnici *Glasbene mladine Maribor*, a v primerjavi s klasičnimi postavitvami ni dosegla ne števila obiskovalcev klasičnih razstav ne običajnih odzivov. Pri tovrstnih objavah na spletu se sama raziskava in priprava gradiva ne razlikujeta od klasičnih postavitvev, je pa takšna predstavitev gradiva za razstavljavca stroškovno ugodnejša. Na drugi strani pa primerjava odziva na družbenih omrežjih med fizično in spletno postavitvijo priča o tem, da so obiskovalci fizičnih razstav veliko bolj osredotočeni in navdušeni nad vsebino in da tej izkušnji sledijo tudi objave na družbenih omrežjih, kot pa spletni obiskovalci, ki takšno predstavitev doživljajo kot eno izmed informacij in v najboljšem primeru potrdijo strinjanje z vsebino, kar pa ne more biti realna ocena vpliva razstave. Vsekakor pa je smotno, da se vsebine in materiali, ki se pripravljajo za fizično razstavo, objavijo na spletni strani institucije ter s tem postanejo dostopni tudi po končani razstavi.

V času pandemije je bila za snemanje oddaje na RTV Slovenija, marca 2021, ob 75. obletnici Koncertne poslovalnice Maribor, postavljena razstava (prva po letu 2006, ki je predstavljala izvirno arhivsko gradivo Koncertne poslovalnice Maribor) v Dvorani generala Maistra v Narodnem domu, Maribor. Posebnost razstave je bila tudi recikliranje oziroma ponovna uporaba razstavnih elementov preteklih razstav. Ob razstavljanju originalnega gradiva je potrebna še posebna previdnost in premišljena uporaba, saj se na izvirnih fotografijah Koncertne poslovalnice Maribor opazi, da so bile na razstavah ob 60. in 50. obletnici ter drugih priložnostih izpostavljene raznim škodljivim vplivom: od

Dvorana Union, Karantena, Vetrinjski dvor, Vodni in Sodni stolp (do 2022)) omogoča pogoje za delovanje nevladnim organizacijam in lastnim ter gostujočim programom. Tudi v času epidemije covid-19 je omogočil, da so bile kulturne dobrine dostopne čim širšemu krogu občinstva s prvimi kulturnimi dogodki, dostopnimi od doma in tudi v živo. V letu 2021 je opozoril na stanje kulture v Sloveniji s projektom Kultura živi! (Valadžija, 2022, str. 17-25).

² V takratni zasedbi Collegium musicum Maribor so 1. 10. 1976 na koncertu v Dvorani Union nastopili: Irena Grafenauer, flauta, Igor Ozim, violina, Miloš Mlejnik, violončelo, Janko Šetinc, čembalo.

lepljenja na različne podlage oziroma luknjanja do dolgotrajne izpostavljenosti svetlobi in vlagi.

Med zanimivejšimi prizorišči za kulturne dogodke in razstave ter dober primer revitalizacije kulturne dediščine je v Mariboru na voljo od leta 2015 prenovljena Minoritska cerkev. Vanjo je bila leta 2017 umeščena razstava *Barve in zgodbe Festivala Lent* ob 25. Festivalu Lent, saj je cerkev do prenove veljala za eno izmed priljubljenih festivalskih prizorišč. Štiriindvajset izvedb festivala je z množico dogodkov ustvarilo ogromno arhivskega gradiva in spominov. Zgodovina festivala je bila predstavljena z osemnajstmetrskim časovnim trakom, na katerem so bili objavljeni mejniki, dogodki in reprodukcije arhivskega gradiva, ki so zaznamovali vsako leto. Na ogled so bile tudi umetniške fotografije festivalskih fotografov. Razstavo so obogatili še spomini in zgodbe nastopajočih, organizatorjev ter obiskovalcev. Retrospektiva plakatov, iz katere je bila razvidna vsakoletna grafična podoba, in promocijski material, med katerimi je bil v festivalski zgodovini najbolj zaželen dežnik, so spomnili na festivalske barve in poživili razstavišče, kjer je potekal tudi protokolarni dogodek – novinarska konferenca s slavnostnim podpisom pogodb s pokrovitelji. Razstavo si je v dveh tednih ogledalo več kot 2000 obiskovalcev, ki so imeli priložnost napisati svoje misli o festivalu na posebno tablo in tako soustvariti zaključni festivalski posnetek. Sinergija spominov in aktualnega dogajanja je bila objavljena na YouTubovem kanalu Festivala Lent (Narodni dom Maribor, 2017). Obiskovalci so zapise in fotografije izpred panoja za fotografiranje tako v času trajanja razstave kot tudi po njej objavljali na družbenih omrežjih. Na razstavi je bil predvajan tudi dokumentarni film režiserke Nine Cijan *Tisti dnevi v letu*, v produkciji društva EnaBanda oziroma Smehomat in v sodelovanju z Evropsko prestolnico kulture Maribor 2012. Film predstavlja 20. Festival Lent, kot ga je videla in doživela ekipa Življenja na dotik. Nekateri obiskovalci so bili ob ogledu posnetka vidno ganjeni, saj v njem nastopa preminuli producent. Del razstave o vidnejših nastopajočih na Festivalu Lent je bil postavljen tudi v avtobus podjetja TAM na promenadi Lenta. Ne nazadnje je bil doprinos razstave *Barve in zgodbe Festivala Lent* viden pet let kasneje na razstavi *Iz sivega v barve* na Ulici škofa Maksimilijana Držečnika leta 2022, saj je ta postavila na ogled ponovno odkrite fotografije prvega Festivala Lent, ki so dolgo veljale za izgubljene. Narodni dom Maribor je do nedavnega hranil le nekaj fotografij prvega festivala, vse dokler niso v dokumentaciji Večera leta 2019 na podlagi raziskave za razstavo ob 25. Festivalu Lent našli še 31 fotografij iz leta 1993. Razstavljeni so bili pari črno-belih fotografij prvega Festivala Lent in barvne fotografije s podobnimi motivi iz novejših festivalov, ki so povezovali preteklost s sedanjostjo kot uvod v 30. Festival Lent.

Leta 2018, v letu Evropske kulturne dediščine, je bila prav tako v Minoritski cerkvi postavljena na ogled razstava *30. Folkart: Okno v svet*. Predstavila je bogato zgodovino kulturno raznoliknega Mednarodnega folklornega festivala Folkart. Od prvega, ki ga je organiziralo Kulturno umetniško društvo Študent, do svetovno cenjenega, v organizaciji Narodnega doma Maribor, ko je bil med drugim kot prvi tradicijski festival na svetu počaščen s pokroviteljstvom UNESCO v luči 10. svetovne konvencije o nesnovni kulturni dediščini (2013). Obiskovalce je presenetila in navdušila postavitev osrednjega razstavnega elementa v cerkvi – 250 fotografij izjemnih folklornih skupin z vsega sveta je tvorilo spiralo, po motivu iz plesa Bele Krajine, ki so bile kronološko razporejene od prvega do 29. festivala. V kleti razstavišča so obiskovalci spoznali festivalsko zgodovino z vidika Akademске folklorne skupine Študent. Predstavljene so bile reprodukcije arhivskega gradiva, fotografije in spomini članov. Poleg fotografij z nastopov na Glavnem odru na Dravi so bili razstavljeni kostumi, ki so prikazovali oblačilno kulturo različnih pokrajin in so bili izdelani na podlagi raziskav arhivskega gradiva. Na razstavi sta bila predvajana tudi posnetek prvega festivala, ki ga hrani Arhiv Televizije Slovenija, in zadnjega do tedaj, iz leta 2017. Del razstave je bil umeščen tudi na Glavni trg, kjer so bile na osvetljenih plakatnih panojih na ogled fotografije iz zgodovine Folkarta, posnete

na Glavnem trgu. V devetih festivalskih dneh si je razstavo ogledalo 1885 obiskovalcev. O njihovih odzivih nam pričajo knjiga vtisov, ki je pomemben element razstave in velja tudi za arhivsko gradivo, ter objave v medijih in na družbenih omrežjih. Razstava je bila v naslednjih letih ponovno na ogled na različnih krajih in obsegu, dopolnjena s fotografijami 30. Folkarta.

Gostovanja razstav in recikliranje estetskih in vsebinsko bogatih razstavnih elementov so se izkazala za dobro prakso, da razstave delno ali v celoti ponovno zaživijo izven razstavišč v okoljih, ki v osnovi niso namenjena tovrstnemu predstavljanju (npr. trgi in ulice, izložbe, nakupovalna središča, dijaški oz. študentski domovi, raznovrstni dogodki), in omogočijo stik s preteklostjo tudi tistim, ki ne obiskujejo klasičnih razstav. V teh primerih si naključni obiskovalci vzamejo čas in z zanimanjem preučijo predstavljeno vsebino, s tem pa se tudi izvajata izobraževanje in promocija arhivskega gradiva ter dejavnosti arhivov.

Slika 3: Razstava Iz sivega v barve, 2022, foto: Tadeja Nedog

Slika 4: Razstava Kultura živi!, 2022, foto: Špela Valadžija

Slika 5: Aleksa Balašević na razstavi Đorđe Balašević in Festival Lent, 2021, foto: Špela Valadžija

Po ponovnem zaprtju kulturnih institucij v času pandemije je Narodni dom Maribor leta 2021 v akciji *Pet pred dvanajsto! V boju za kulturo*. pozval kulturne institucije in kulturne delavce, da je napočil čas za odpiranje kulturnih prizorišč in dvoran ter reševanje kulturnega sektorja, kar je bilo tudi osrednje sporočilo razstave na prostem *Kultura živi!* z aktualno vsebino: posredovanje kulturnega dogajanja obiskovalcem v obdobju od marca 2020 do aprila 2021, ko so bili dogodki dostopni po spletu oziroma izvedeni v živo, upoštevajoč epidemiološke ukrepe. Uporabljen je bil desetmetrski trak, ki je prikazoval inovativno izvedene prireditve. Vsebinsko razstave so obogatile QR kode s povezavami do posnetkov dogodkov, objavljenih na spletu, kar je bila v tistem obdobju še neustaljena oblika interpretacije razstavnih elementov poleg raznovrstnih besedil. Obiskovalci razstave so si tako lahko med drugimi posnetki na svojih telefonih ogledali koncert s Turna (stolpa) Narodnega doma Maribor, delavnico Kulturnega dnevnika za otroke, koncert ob 75. obletnici Koncertne poslovalnice Maribor in utrinke s prireditvami, ki so dostopni na spletu. Predstavljeni so bili tudi odzivi gledalcev na družbenih omrežjih ob koncertih, ki so jih spremljali po vsem svetu. V času Festivala Lent 2021 je bila razstava

postavljena v Minoritski cerkvi, kjer je s primerno oblikovano svetlobo pridobila še dodatno estetsko vrednost.

Med pandemijo je Narodni dom Maribor izkoristil priložnost za digitizacijo videoposnetkov na BETA in VHS kasetah. Ti so bili v izvorni obliki neuporabni, saj ni bila razvidna vsebina zapisa. Nekajmesečni projekt digitizacije in nato popisovanje posnetkov po sekvencah sta se obrestovala. Večina posnetkov se je nanašala na programe zavoda, vendar pa je pri uporabi potrebna pazljivost zaradi spoštovanja pravic in sklenjenih dogovorov z izvajalci ter avtorji posnetkov. Posnetki iz zgodovine Festivala Lent so bili po več kot dveh desetletjih leta 2022 ponovno predstavljeni javnosti na razstavi *Utrip Festivala Lent* v Minoritski cerkvi. Razstava je bila postavljena v sodelovanju z Multimedijskim centrom Kulturno izobraževalnega društva KIBLA in Lutkovnim gledališčem Maribor. Projekcija posnetkov na tkanino je predstavljala reko Dravo, popeljala obiskovalca po preteklem festivalskem dogajanju in prikazala živahen festivalski utrip, ki je sprva poživil Lent in se razširil na celotno mesto. Kolaž posnetkov je spremljala skladba z naslovom Orehi, ustvarjena ob trideseti obletnici zavoda Narodni dom Maribor.

Eno izmed manjših prizorišč za kulturne dogodke in razstave na območju Lenta v Mariboru je tudi Vodni stolp. Zaliv ob njem je dolgo časa služil za kuliso Glavnega odra na Festivalu Lent. V letu 2021 je bila v razstavišču Vodnega stolpa na ogled intimna razstava *Đorđe Balašević in Festival Lent*, posvečena v tem letu preminulemu umetniku, ki jo je kot edino takšno v tistem obdobju na območju Balkana podprla Fundacija Balašević. Na ogled so bile fotografije z Balaševićevih enajstih koncertov na Festivalu Lent, njegova posvetila organizatorjem iz knjig vtisov in najava, ki jo je poslal pred poslednjim koncertom, iz katere so obiskovalci začutili umetnika. Na razstavi je bil predvajan tudi zvočni posnetek dveh skladb in zanj značilnega monologa publiki s koncerta na Festivalu Lent 2016. Obisk razstave je bil vključen tudi v sprehod po zakulisjih Festivala Lent, ki ga je organiziralo Društvo Hiša! v programskem sklopu Živa dvorišča. Med obiskovalci je bila dobro obiskana in sprejeta, ogledali pa so si jo tudi sorodniki Đorđa Balaševića.

Za razliko od omenjenih razstavišč, ki so prosto dostopna različnim najemnikom, pa ima za razstave, na katerih je predstavljano arhivsko gradivo, poseben pomen njihova umestitev v program umetnostnih galerij. Raziskave so pokazale, da sodobne umetniške ustanove organizirajo umetniške razstave, ki temeljijo na arhivskem gradivu, z namenom, da bi predstavile tako zgodovinske dogodke in s tem zapolnile vrzeli med umetnikom, umetninami in institucijo, kot tudi arhivsko gradivo umetnikov in umetniška dela, ki jih je navdihnilo arhivsko gradivo (Gül Durukan & Tezcan Akmeahmet, 2020).

V letu 2022 je arhivsko gradivo služilo tudi kot vir in navdih za razstavo v obliki stripa avtorja Gašperja Krajncja *Narodni dom Maribor – središče kulturnega dogajanja od 1899*. Razstava je predstavila zgodbo stavbe, zgrajene leta 1898, in zavoda Kulturno-prireditveni center Narodni dom Maribor, ustanovljenega leta 1993. Večkrat nagrajenega avtorja stripa in razstavo v obliki stripa je kot zanimivo umetniško delo prepoznala tudi Aleksandra Kostić, vodja in predsednica Kulturno izobraževalnega društva KIBLA, in jo umestila v program Galerije KiBela, ki deluje v stavbi Narodni dom. Ilustracije Gašperja Krajncja nas popeljejo v leto 1899, ko je bil Narodni dom prvič združevalec slovenskega kulturnega življenja v Mariboru. Trenutke v zgodovini stavbe in zavoda je upodobil na podlagi arhivskega gradiva, ki ga hranita Pokrajinski arhiv Maribor in Narodni dom Maribor, in mu tako vdihnil življenje. Na ilustracijah so upodobljene tudi skrivnosti Narodnega doma: spomenica iz tulca nad stolpom, knjiga, ki je bila rešena pred sežigom, in spominska plošča v avli stavbe, na kateri je zapis na obeh straneh. Preskok v času in prostoru oziroma poglobljeno izkušnjo razgleda s stolpa (t. i. Turn) Narodnega doma pa so obiskovalci doživeli s pomočjo tehnologije za navidezno resničnost, kar je bila

edinstvena priložnost, saj je sicer stolp zaprt za javnost. Ponovno je bil uporabljen posnetek koncerta Bilbi in Gregor (2020) iz sklopa Koncertov na turnu, ki so bili izvedeni v času pandemije. Obstoječi 360-stopinjski posnetek, ki je izvorno arhivsko gradivo, je bilo potrebno prilagoditi za uporabo na VR očalih. S tovrstno razstavo je Narodni dom Maribor pridobil zanimivo stalno razstavo, kjer se povezujeta resničnost in izvorno arhivsko gradivo z domišljijo ter virtualnim svetom.

Toliko, kolikor je avtorjev razstav, je lahko različnih pogledov na predstavljanje arhivskega gradiva. Vsaka izmed razstav je edinstvena, z združitvijo vsebine, veščin, ki jih uporabimo pri njeni predstavitvi, ter estetike pa nastane novo umetniško delo. Izkušnje, ki jih dobimo ob takšnih projektih, obiski razstav in raznovrstnih doživetij tako doma kot v tujini, izobraževanja, udeležbe na kulturnih in drugih dogodkih, brskanje po spletu in podobno večajo nabor rešitev za predstavljanje gradiva. Čeprav javni zavodi nimajo na razpolago sredstev podjetij, ki z razstavami gostujejo po vsem svetu, lahko nastanejo zanimive zgodbe s povezovanjem različnih zavodov, institucij in podjetij, ki delujejo na različnih področjih, tako na lokalnem nivoju kot tudi izven državnih meja.

Slika 6, 7, 8, 9: Razstava Narodni dom Maribor – središče kulturnega dogajanja od 1899, 2022, avtorja razstave: Gašper Krajnc in Špela Valadžija

6 VIRI IN LITERATURA

- Aubitz, S., & Stern, G. F. (1990). *Developing Archival Exhibitions*. Mid-Atlantic Regional Archives Conference. Pridobljeno 6. 6. 2023 iz spletne strani https://www.marac.info/assets/documents/marac_technical_leaflet_5.pdf.
- Biesiadecki, J. (2020). *Archives as Artifact for Art Analysis: A Study of the Benefits of Including Archival Material in Art Exhibits*. New Brunswick, New Jersey: School of Graduate Studies, Rutgers, the State University of New Jersey. Pridobljeno 6. 6. 2023 iz spletne strani <https://rucore.libraries.rutgers.edu/rutgerslib/63797/PDF/1/play>.
- Filipič, I. (2023). Uporaba arhivskega gradiva na spletu: Izkušnje in perspektive uporabe digitaliziranih matičnih knjig. V: *Moderna arhivistika*, 6(1), 45–57. Maribor: Pokrajinski arhiv Maribor. DOI: <https://doi.org/10.54356/MA/2023/CIJH6141>.
- Gordon, H. M. (1994). *Archival Exhibitions: Purposes and principles*. British Columbia: The University of British Columbia. Pridobljeno 30. 5. 2024 s spletne strani <https://open.library.ubc.ca/media/stream/pdf/831/1.0087473/1>.
- Gül Durukan, S. N., & Tezcan Akmeahmet, K. (2020). Uses of the archive in exhibition practices of contemporary art institutions. *Archives and Records*, 42(2), 131–148. DOI: <https://doi.org/10.1080/23257962.2020.1770709>
- ICA Committee on Preservation of Archives in Temperate Climates (2006). *Guidelines on exhibiting Archival Materials*. Pridobljeno 11. 5. 2023 s spletne strani <https://www.ica.org/resource/guidelines-on-exhibiting-archival-materials/>.
- Kopač, J. (2003). Kodeks arhivske poklicne etike. *Arhivi*, 26(1), 207–211. Pridobljeno 30. 5. 2024 iz <http://hdl.handle.net/11686/9624>. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije.
- Lester, P. (2022). *Exhibiting the Archive, Space, Encounter, and Experience*. London.
- Ministrstvo za kulturo, Direktorat za kulturno dediščino. (2019). *Strategija kulturne dediščine 2020–2023*. Pridobljeno 6. 6. 2023 s spletne strani https://www.gov.si/assets/ministrstva/MK/DEDISCINA/STRAT_KD_2019.pdf.
- Narodni dom Maribor. (2017). *Festival Lent 2017: čarovnija!* Pridobljeno 6. 7. 2023 s spletne strani YouTube: https://www.youtube.com/watch?v=yW_eTjAP2as.
- Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2022–2029 (ReNPK22–29). (2022, 2024). Uradni list RS, št. 29/22 in 61/24.
- Valadžija, Š. (2022). Narodni dom Maribor, središče in povezovalac kulturnega dogajanja. (K. ur. Babič, & Š. Valadžija, Ured.) *Mesto, dom, vrata : Narodni dom Maribor : 1992-2022 : trideset let*, str. 17–25.
- Valadžija, Š. (2023). Arhivsko gradivo Koncertne poslovalnice Maribor. V: *Arhivi*, 46(1), 105–115. Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije.
- Zakon o ratifikaciji Okvirne konvencije Sveta Evrope o vrednosti kulturne dediščine za družbo (MOKVKDD). (2008). Uradni list RS, št. 22/08.
- Zakon o varstvu dokumentarnega in arhivskega gradiva ter arhivih (ZVDAGA). (2006, 2014). Uradni list RS, št. 30/06 in 51/14.

SUMMARY

EXHIBITION AS A MEDIUM FOR PRESENTING ARCHIVAL RECORDS

Špela Valadžija

Senior archivist, Regional Archives Maribor, Slovenia

spela.valadzija@pokarh-mb.si

The paper discusses the role of exhibitions in the presentation of archival records on the one hand and on the other as a key tool for the dissemination of cultural values, the preservation of collective memory, increasing the accessibility of archival records and the recognition of the role of archives in society. The author points out how innovative exhibition techniques enable visitors to have an immersive experience that goes beyond the classic way of presenting material at exhibitions. The paper lists various forms of exhibitions of Maribor's cultural programmes, which presented a variety of archival material from cultural institutions. It is particularly important in the field of cultural and artistic activities that such institutions and associations that supply the local community with cultural activities take care of the creation of archival material and preserve it until it is handed over to the competent archive. In this way, exhibitions provide an insight into cultural history and serve as inspiration for other cultural events and artistic creation. The author also emphasizes the importance of exhibition planning, from conceptual design to implementation, and cooperation with other institutions and stakeholders, which can lead to innovative and multifaceted exhibition solutions. It emphasizes adherence to guidelines for the protection of archival records, as physical exhibitions pose a greater risk of damage and theft of materials than archival spaces. Original archival material offers a direct insight into the past and allows visitors to have an authentic experience. It serves as an inspiration for researchers, artists and creators. Visitors to exhibitions can get new ideas and perspectives, which they can then use in their work or research. It mentions, as an important alternative to the protection of originals, the use of reproductions that allow for the wide availability and sustainable use of cultural heritage. At the same time, digital content enables new forms of interaction with material and its interpretation. The connection with the virtual world and the use of modern technology enable new, immersive ways of experiencing, as visitors can view the material in new formats or through interactive elements. With a well-thought-out way of presenting archival records at exhibitions, the circle of visitors becomes wider and interest in such events increases, as well as in the archival records itself and further research. With an exhibition that remains in the visitor's memory, due to the material presented, new behavior, revival or relived experience, its creators achieve their purpose.

O avtorici:

Špela Valadžija je univerzitetna diplomirana zgodovinarica. Od leta 2022 je zaposlena v Pokrajinskem arhivu Maribor. Odgovorna je za gradivo s področja uprave. Je avtorica številnih razstav Kulturno-prireditvenega centra Narodni dom Maribor in Kulturno umetniškega društva Študent ter na tak način že od leta 2009 poskuša približati arhivsko gradivo čim širšemu krogu obiskovalcev. Pri monografiji 'Mesto, dom, vrata : Narodni dom Maribor : 1992-2022 : trideset let' je sodelovala kot sourednica za arhivsko in fotografsko gradivo, pri dokumentarnem filmu režiserja Bojana Labovića 'Za vsakega nekaj' (2022) pa kot strokovna sodelavka za arhivsko gradivo.

About the author:

Špela Valadžija is a university-educated historian. Since 2022 she has been working at the Maribor Regional Archives. She is responsible for the administrative material. She is the author of numerous exhibitions of the Cultural and Event Centre Narodni dom Maribor and the Cultural and Artistic Association Student and has been trying to bring archival material closer to as wide a range of visitors as possible since 2009. She worked on the monograph 'City, home, door : Narodni dom Maribor : 1992-2022 : thirty years' as co-editor for archival and photographic material, and on the documentary film 'Something for Everyone' (2022) by Bojan Labović as an assistant for archival material.